

3ο Διεθνές Συνέδριο για την Προώθηση της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας

**Πρακτικά
Συνεδρίου
ΤΟΜΟΣ Γ**

Εργαστηριακές Παρουσιάσεις – Εκπαιδευτικά Σενάρια –
Ηλεκτρονικά Ανηρτημένες Ανακοινώσεις (e-posters)

ISBN: 978-618-82197-8-6

Διαθεματικό Διδακτικό Σενάριο με αξιοποίηση Τ.Π.Ε.: Μια οπτικοακουστική περιπέτεια με αφορμή το μήνυμα του Ινδιάνου Σιάτλ για τον σύγχρονο κόσμο

Πατιώ Μαρία

Μουσικός, Πειραματικό Σχολείο Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης,

mariapatio22.5@gmail.com

Μουρατίδου Ευθυμία M.Sc.

Φιλολόγος, 1^ο Γυμνάσιο Καλαμαριάς,

efimour01@gmail.com

Περίληψη

Η διδακτική πρόταση αποτελεί ένα διαθεματικό σενάριο διδασκαλίας, το οποίο εμπλέκει τα μαθήματα της Μουσικής και της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας και απευθύνεται στους/στις μαθητές/τριες της Β΄ Γυμνασίου. Με αφορμή το κείμενο «Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο» (επιστολή του Ινδιάνου Σιάτλ στον πρόεδρο των ΗΠΑ), οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με τον πολιτισμό των Ινδιάνων, τη μουσική τους παράδοση, αλλά και την αρμονική σχέση τους με τη φύση. Η ανάπτυξη του σεναρίου περιλαμβάνει τη μελέτη της προκολομβιανής μουσικής των Ινδιάνων, την εκτέλεση και ηχογράφηση τραγουδιών τους, την κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων εμπνευσμένων από αυτά των Ινδιάνων, αλλά και τη μελέτη ενός κειμένου - αυθεντικού ντοκουμέντου, τη συγγραφή κειμένου, ποιήματος ή σχολίου, τη δημιουργία παρουσίασης, καθώς και την παραγωγή τελικού οπτικοακουστικού προϊόντος.

Λέξεις κλειδιά: Ινδιάνοι, εθνομουσικολογία, προκολομβιανή μουσική, πολυρρυθμία, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εποχή απαιτούνται νέες μορφές γραμματισμού, ιδίως τέτοιες που σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες: ψηφιακός γραμματισμός, γραμματισμός στην ηλεκτρονική πληροφορία, γραμματισμός στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και γραμματισμός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Burke, 2009).

Οι τεχνολογικές εξελίξεις, ο πολιτισμικός πλουραλισμός και η μουσική ποικιλομορφία συστήνουν τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα. Τα νέα ακουστικά και μουσικά περιβάλλοντα, οι νέες ορίζουσες στη φύση της μουσικής εμπειρίας, αλλά και στις μουσικές διαδικασίες ακρόασης, εκτέλεσης και σύνθεσης μουσικής, ο σύγχρονος τρόπος ζωής που κατακλύζεται από ηχητικές-μουσικές πληροφορίες από μία πληθώρα media, όλα αυτά μας υποχρεώνουν να θέσουμε νέες προτεραιότητες στο μάθημα της Μουσικής. Στον σημερινό κόσμο των multimedia, η στενή έννοια του γραμματισμού δεν προετοιμάζει τους μαθητές να έχουν πρόσβαση ή να αξιολογούν τους μυριάδες τρόπους που προσφέρει η μουσική. Σε αυτό το πλαίσιο, η Παιδαγωγική του Πολυγραμματισμού είναι μία μεθοδολογία που πληροί τα κριτήρια για μία σύγχρονη μουσική εκπαίδευση (Κοκκίδου, 2016).

Παράλληλα, δεδομένου ότι οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) είναι μέρος του σύγχρονου πολιτισμού, ο ρόλος τους σε ένα σύγχρονο μάθημα λογοτεχνίας είναι πολυδιάστατος. Δεν είναι απλό εργαλείο μάθησης, είναι η θύρα προς τον ψηφιακό κόσμο της εποχής μας, προς την ψηφιακή επικοινωνία η οποία δημιουργεί νέους τύπους «κειμένων», νέες πρακτικές παραγωγής, διάδοσης και πρόσληψης της λογοτεχνίας. Κατά συνέπεια, οι Τ.Π.Ε. θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην ανανέωση όλων των σημείων της

διδασκτικής διαδικασίας: από το πώς φθάνουν τα λογοτεχνικά κείμενα στα χέρια των μαθητών μέχρι την ενδυνάμωση των πολιτισμικών αποσκευών και του ορίζοντα προσδοκιών τους, και από την ανάπτυξη των τρόπων επικοινωνίας μεταξύ τους και της ομαδικής διαπραγμάτευσης του νοήματος των κειμένων μέχρι την ανάδειξη των πολλών τρόπων που συνοικοδομούν το κειμενικό νόημα και την παραγωγή δικών τους πολυτροπικών κειμένων (Αποστολίδου, 2012).

Η διαθεματική διδασκτική προσέγγιση επιτρέπει την επίτευξη μορφών συνεργασίας και σύμπραξης μεταξύ των διδασκόμενων μαθημάτων, με σκοπό την ενιαία προσέγγιση μιας θεματικής ενότητας από όλες τις δυνατές πλευρές (ΔΕΠΠΣ, 2003). Η διασύνδεση του μαθήματος της Μουσικής με το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας πραγματοποιείται στο πλαίσιο ενός κοινού σχεδίου μαθήματος, όπου το κάθε γνωστικό αντικείμενο θέτει και καλλιεργεί σημαντικούς γνωστικούς στόχους και δεξιότητες (Ματσαγγούρας, 2003).

Περιγραφή Εκπαιδευτικού Σεναρίου

Το παρόν διδασκτικό σενάριο συνδυάζει τη μελέτη του πολιτισμού των Ινδιάνων, την εμπλοκή με τη μουσική πράξη που εμπνέεται απ' αυτήν, αλλά και την κατανόηση σχετικού κείμενου και οπτικοακουστικών κειμένων, τη συνεργατική εκπόνηση δημιουργικών δραστηριοτήτων και την παρουσίασή τους στην ολομέλεια από τους/τις μαθητές/τριες.

Τα ψηφιακά μέσα αξιοποιούνται προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης του δημιουργικού ρόλου των μαθητών/τριών, οι οποίοι/ες δεν παρακολουθούν απλώς τον/την εκπαιδευτικό, αλλά εμπλέκονται δημιουργικά στην παραγωγή της σχολικής γνώσης και εξοικειώνονται με πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού, αποκτώντας νέες δεξιότητες σε σχέση με τα ψηφιακά μέσα. Στο πλαίσιο αυτό η τάξη μετατρέπεται σταδιακά σε κοινότητα δημιουργικής μάθησης.

Παιδαγωγικά, έμφαση δίνεται στην εργασία σε ομάδες, στην οποία κάθε μαθητής/τρια συμβάλλει ενεργητικά στη διαμόρφωση και στην τελική παρουσίαση της εργασίας της ομάδας, στα πλαίσια της βιωματικής-διερευνητικής μάθησης. Οι μαθητές/τριες βρίσκουν έτσι έναν καινούργιο τρόπο έκφρασης μέσω του συνδυασμού της μουσικής, του λόγου, της εικόνας και της ψηφιακής τεχνολογίας και εξοικειώνονται με την οπτικοακουστική γλώσσα.

Υιοθετείται η στρατηγική της φθίνουσας καθοδήγησης, ώστε σταδιακά να δίνεται μεγαλύτερη ευχέρεια για ανάληψη πρωτοβουλιών από τους/τις μαθητές/τριες, ως κοινή συνειδητή στρατηγική των εκπαιδευτικών.

Το διδασκτικό σενάριο αναπτύσσεται σε 6 διδασκτικές ώρες και περιλαμβάνει τρεις φάσεις.

Α' φάση: αφιερώνεται στην προετοιμασία των μαθητών/τριών.

Για το μάθημα της Μουσικής - 2 διδασκτικές ώρες στην τάξη: Κατά την 1η διδασκτική ώρα ο/η εκπαιδευτικός εισάγει τους/τις μαθητές/τριες στη μουσική παράδοση των Ινδιάνων, επισημαίνοντας τη μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά της προκολομβιανής εποχής, και γίνεται αναφορά στην πολυρρυθμία και την ετεροφωνία. Επιχειρείται η εθνομουσικολογική προσέγγιση της μουσικής, δηλαδή η μελέτη της μουσικής όχι ως αυτόνομο φαινόμενο αλλά σε συνάρτηση με τον πολιτισμό και την κοινωνία (Titon, 1992). Ακολουθεί αναφορά στα μουσικά όργανα των Ινδιάνων με σύγχρονη ακρόαση-θέαση επιλεγμένων βίντεο, ενώ αξιοποιείται η Ψηφιακή Εκπαιδευτική Πλατφόρμα και τα Διαδραστικά Βιβλία. Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός αναθέτει στους/στις μαθητές/τριες, ως εργασία κατ' οίκον, την κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων, εμπνευσμένων από τα μουσικά όργανα των Ινδιάνων (π.χ. Wancara, chaichas, zamrona, quena, tarka).

Κατά τη 2η διδασκτική ώρα δίνεται στους/στις μαθητές/τριες το Φύλλο Εργασίας 1 (Μουσικής). Αρχικά ακούν την εισαγωγή του τραγουδιού "Μάνα Γη" από το μουσικό σχήμα Apurimac (<https://www.youtube.com/watch?v=K-bZNMmtdb8>) και επισημαίνουν τα χαρακτηριστικά της μουσικής των Ινδιάνων, όπως τα διδάχθηκαν κατά την 1η διδασκτική ώρα. Στη συνέχεια γίνεται ακρόαση όλου του τραγουδιού και διδασκαλία του ρεφραίν. Οι

μαθητές/τριες χωρίζονται σε 3 ομάδες σύμφωνα με τις οδηγίες του Φύλλου Εργασίας 1 (Μουσικής) και συνεργάζονται για να εκτελέσουν το ρεφραίν.

Για το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας - 2 διδακτικές ώρες στην τάξη: Κατά την 1η διδακτική ώρα, προκειμένου να δημιουργηθεί κλίμα ενδιαφέροντος και εμπλοκής των μαθητών/τριών στο μάθημα, ο/η εκπαιδευτικός ανακοινώνει τον τίτλο του κειμένου (“Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο”) στην τάξη και καλεί τα παιδιά να «μαντέψουν» το περιεχόμενό του. Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός αξιοποιεί το εισαγωγικό σημείωμα του κειμένου για να το εντάξει στο ιστορικό του πλαίσιο - πρόκειται για την απάντηση του Σιάτλ, αρχηγού μιας φυλής Ινδιάνων, στον πρόεδρο των Η.Π.Α., ο οποίος ζήτησε από τους Ινδιάνους να πουλήσουν τη γη τους στην αμερικανική κυβέρνηση. Μέσω κατευθυνόμενου διαλόγου οι μαθητές/τριες ανακαλούν πρότερες γνώσεις και πεποιθήσεις τους για τους Ινδιάνους και τον πολιτισμό τους. Ακολουθεί η εκφραστική ανάγνωση του κειμένου από τον/την εκπαιδευτικό. Έπειτα οι μαθητές/τριες, χωρισμένοι σε ομάδες των τεσσάρων μελών (όπως κάθονται στα θρανία), συζητούν και επεξεργάζονται τα Φύλλα Εργασίας 2, 3 και 4 (Νεοελληνικής Λογοτεχνίας), τα οποία είναι κοινά ανά τρεις τετράδες μαθητών/τριών. Με βάση τα ερωτήματα των Φύλλων Εργασίας και με τη διακριτική καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, τα παιδιά καλούνται να επισημάνουν τη διάσταση μεταξύ του πολιτισμού των Ινδιάνων και αυτού των λευκών όσον αφορά τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, να σχολιάσουν τη στάση των Ινδιάνων προσεγγίζοντας τον πολιτισμό τους πέρα από στερεότυπες αντιλήψεις, αλλά και να προβληματιστούν για το μήνυμα του Ινδιάνου Σιάτλ και για τη σημασία του για τον σύγχρονο κόσμο. Οι απαντήσεις παρουσιάζονται και συζητούνται στην ολομέλεια, ώστε να επιτευχθεί η ολόπλευρη κατανόηση του κειμένου.

Κατά τη 2η διδακτική ώρα οι μαθητές/τριες παρακολουθούν το βίντεο “Το κορίτσι που άφησε άφωνο τον κόσμο για πέντε λεπτά” (<https://www.youtube.com/watch?v=MW46cuOUM8>) και έπειτα σε δυάδες, όπως κάθονται στα θρανία, επεξεργάζονται το Φύλλο Εργασίας 5 (Νεοελληνικής Λογοτεχνίας). Οι απαντήσεις τους θα αποτελέσουν την αφορμή για μια πρώτη συζήτηση στην τάξη. Στη συνέχεια διανέμονται στους/στις μαθητές/τριες σε φωτοτυπία οι στίχοι του τραγουδιού “Ο εφιάλτης της Περσεφόνης”. Ακολουθεί η προβολή βίντεο από το Youtube (<https://www.youtube.com/watch?v=RWJjMJ3g7g>), όπου οι στίχοι του Νίκου Γκάτσου (που ακούγονται μελοποιημένοι από τον Μάνο Χατζηδάκι) συνδυάζονται με αποσπάσματα από την επιστολή του Ινδιάνου Σιάτλ, και η επεξεργασία του Φύλλου Εργασίας 6 (Νεοελληνικής Λογοτεχνίας), με τη διαδικασία που προαναφέρθηκε. Η διδασκαλία ολοκληρώνεται με συζήτηση στην ολομέλεια, όπου αναμένεται να παρουσιαστούν οι εντυπώσεις και οι προβληματισμοί των παιδιών

Β' φάση (3 διδακτικές ώρες - Συνδιδασκαλία μαθημάτων Μουσικής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Εργαστήριο Πληροφορικής): περιλαμβάνει τον χωρισμό των μαθητών/τριών σε ομάδες, την εκπόνηση των δημιουργικών δραστηριοτήτων και την παραγωγή οπτικοακουστικού προϊόντος.

Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε 5 ομάδες των 4-5 μελών, ανάλογα με τις δεξιότητες και τις προτιμήσεις τους («Μουσικοί», «Συγγραφείς», «Ηχολήπτες - Μοντέρ ήχου», «Φωτογράφοι», «Τεχνικοί βίντεο»). Οι ομάδες διαμοιράζονται στους σταθμούς εργασίας. Στη συνέχεια διανέμονται τα Φύλλα Εργασίας (7,8,9,10 και 11), τα οποία καλύπτουν τη στοχοθεσία τόσο του μαθήματος της Μουσικής όσο και του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Οι

εκπαιδευτικοί ενημερώνουν τις ομάδες για την “αποστολή” τους και τους δίνουν τις κατάλληλες διευκρινίσεις.

Η ομάδα 1 («Μουσικοί»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 7, συγκεντρώνει όλα τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα που κατασκευάστηκαν στη φάση Α', τα αξιολογεί και επιλέγει εκείνα που παράγουν πιο σωστό ήχο. Τα μέλη της συνδυάζουν αυτά που επέλεξαν με τα μουσικά όργανα του σχολείου ή/και τα δικά τους, ενορχηστρώνουν εκ νέου, κάνουν πρόβες και εκτελούν το ρεφραίν του τραγουδιού “Μάνα Γη”, που διδάχθηκε όλη η τάξη κατά την Α' φάση. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας την επίσημη ηχογράφηση του τραγουδιού ως υπόκρουση, συμμετέχουν εκτελώντας τη δική τους ενορχήστρωση στα ρεφραίν.

Η ομάδα 2 («Συγγραφείς»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 8, αναλαμβάνει να δημιουργήσει ένα αφηγηματικό κείμενο, ποίημα ή σχόλιο, το οποίο θα αποδίδει τη διάθεση και τα συναισθήματα που δημιούργησε στα μέλη της το κείμενο “Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο”, όπως και το σχετικό οπτικοακουστικό υλικό. Τα μέλη της ομάδας χρησιμοποιούν τον επεξεργαστή κειμένου Word για τη συνεργατική παραγωγή του κειμένου που ζητείται.

Η ομάδα 3 («Ηχολήπτες - Μοντέρ ήχου»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 9, αρχικά πειραματίζεται κάνοντας με τα κινητά τηλέφωνα ηχογραφήσεις από τις πρόβες της ομάδας 1 («Μουσικοί»), για να προχωρήσει στην τελική ηχογράφηση του τραγουδιού. Στη συνέχεια τα μέλη της επεξεργάζονται αυτή την ηχογράφηση χρησιμοποιώντας το λογισμικό Audacity, με σκοπό να δημιουργήσουν ένα τελικό ηχητικό προϊόν.

Η ομάδα 4 («Φωτογράφοι»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 10, αρχικά φωτογραφίζει όλα τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα και στη συνέχεια αναζητά στο διαδίκτυο εικόνες (ζωγραφικούς πίνακες, φωτογραφίες) που να αποτυπώνουν τον τρόπο ζωής των Ινδιάνων, τη σχέση τους με τη φύση και τον πολιτισμό τους. Με το υλικό αυτό τα μέλη της ομάδας καλούνται να δημιουργήσουν μια παρουσίαση Power Point.

Η ομάδα 5 («Τεχνικοί βίντεο»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 11, αρχικά πειραματίζεται με το λογισμικό επεξεργασίας βίντεο MovieMaker, προκειμένου να εξοικειωθεί με την επεξεργασία οπτικοακουστικών προϊόντων (εισαγωγή αρχείων ήχου, κειμένων, φωτογραφιών). Στη συνέχεια συγκεντρώνει τα τελικά παραδοτέα όλων των άλλων ομάδων και προχωρεί στην παραγωγή του τελικού οπτικοακουστικού προϊόντος κατά την 3η διδακτική ώρα, ενώ η διαδικασία αυτή προβάλλεται με τη χρήση του βιντεοπροβολέα, ώστε να την παρακολουθούν όλες οι άλλες ομάδες.

Γ' φάση (1 διδακτική ώρα - Συνδιδασκαλία στην τάξη): περιλαμβάνει την παρουσίαση του οπτικοακουστικού προϊόντος, καθώς και την αξιολόγηση. Γίνεται διάλογος μεταξύ των μαθητών/τριών, κατά τον οποίο καλούνται να κρίνουν το τελικό αποτέλεσμα και να εκφραστούν όσον αφορά την εμπειρία της εκπόνησής του. Οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν και συντονίζουν τη διάδραση μεταξύ των μελών των ομάδων. Τέλος, το οπτικοακουστικό προϊόν αναρτάται στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Οι μαθητές/τριες έχουν απόλυτη ελευθερία όσον αφορά την κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων, την ενορχήστρωση, την παραγωγή λόγου, τις ηχογραφήσεις, την εικαστική δημιουργία και την τελική δημιουργία του οπτικοακουστικού προϊόντος. Επιπλέον, αξιοποιώντας τα λογισμικά Audacity, Word, Power Point και MovieMaker ανακαλύπτουν τις δυνατότητες που τους παρέχουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ώστε να μετατρέψουν τις μουσικές και λογοτεχνικές ιδέες τους σε ψηφιακό οπτικοακουστικό έργο.

Συμπεράσματα

Αποτιμώντας την πρόταση για μία οπτικοακουστική περιπέτεια προσέγγισης του πολιτισμού των Ινδιάνων, εκτιμούμε πως θα δώσει στους/στις μαθητές/τριες τη δυνατότητα για πειραματισμό και δημιουργική εμπλοκή, τόσο με το μάθημα της Μουσικής, όσο και με το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Η «απελευθέρωση» αυτή είναι ευεργετική και σε προσωπικό επίπεδο, αφού οδηγεί τα παιδιά στο να ανακαλύψουν δεξιότητες και ενδιαφέροντα που δε γνώριζαν ότι διαθέτουν. Οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να «διαβάζουν» τον κόσμο και να δίνουν νόημα στις πληροφορίες με άλλα μέσα, πέρα από τα παραδοσιακά. Οι δραστηριότητες των φύλλων εργασίας αναμένεται να προκαλέσουν το έντονο ενδιαφέρον των μαθητών/τριών ανεξάρτητα από τις μαθησιακές τους επιδόσεις, καθώς συμμετέχουν ενεργά σε όλα τα στάδια της μαθησιακής διαδικασίας και παρουσιάζουν το τελικό οπτικοακουστικό προϊόν τους στην ολομέλεια της τάξης.

Στο πλαίσιο του αναστοχασμού των εμπλεκόμενων στη μαθησιακή διαδικασία προτείνεται η αξιοποίηση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, στο οποίο οι μαθητές/τριες καλούνται να απαντήσουν ανώνυμα.

Όσο για τους/τις διδάσκοντες/ουσες, η εμπειρία είναι πολύτιμη, όχι μόνο γιατί είναι μέτοχοι σ' αυτή τη γοητευτική, «ανακαλυπτική» διαδικασία για τους/τις μαθητές/τριες, αλλά και γιατί μέσα από τη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση αποκτούν τη δυνατότητα να συνδυάσουν και να χρησιμοποιήσουν δημιουργικά τη μουσική, τη λογοτεχνία και τις νέες τεχνολογίες για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Αναφορές

Burke, A. (2009). *Checkmarks on the screen: Questions of assessment and new literacies in the digital age*. In A. Burke & R. Hammett (Eds.), *Assessing new literacies: Perspectives from the classroom* (pp. 35-54). New York: Peter Lang Publishing.

Titon, J. T. (1992). *Worlds of Music* (2nd ed.). New York: Schirmer. pp. xxi.

Αποστολίδου, Β. (2012). *Η λογοτεχνία στα νέα περιβάλλοντα των ΤΠΕ: κυβερνολογοτεχνία και e-books, ψηφιακές κοινότητες αναγνωστών, δημιουργική γραφή και αφήγηση στον ψηφιακό κόσμο*. Ανακτήθηκε 16-6-2017, από http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_apostolidou.pdf.

ΔΕΠΠΣ (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - ΥΠΕΠΘ.

ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Μουσικής, 2003. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Μουσικής*. Ανακτήθηκε 16-6-2017, από

http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/13deppsaps_Mousikis.pdf.

Κοκκίδου, Μ. (2016). Μουσικοί Γραμματισμοί στον Απόηχο του Μεταμοντερνισμού: από την άγνοια στη συνείδηση. Στο Μαίη Κοκκίδου & Ζωή Διονυσίου (Επιμ.), *7^ο Συνέδριο της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση, "Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης"*, 27-29 Νοεμβρίου 2015 (σσ. 3-36). Θεσσαλονίκη. ISBN: 978-960-89847-6-9

Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση (Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας)*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Παράρτημα

Πρακτικά Εργασιών 3^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για την Προώθηση της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας,
Λάρισα 13-15 Οκτωβρίου 2017, www.eepk.gr

Η διδακτική πρόταση αποτελεί ένα διαθεματικό σενάριο διδασκαλίας, το οποίο εμπλέκει τα μαθήματα της Μουσικής και της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας και απευθύνεται στους/στις μαθητές/τριες της Β΄ Γυμνασίου.

Τίτλος διδακτικού σεναρίου

Διαθεματικό Διδακτικό Σενάριο με αξιοποίηση Τ.Π.Ε.: Μια οπτικοακουστική περιπέτεια με αφορμή το μήνυμα του Ινδιάνου Σιάτλ για τον σύγχρονο κόσμο.

Εκτιμώμενη διάρκεια διδακτικού σεναρίου

Η διάρκεια του διδακτικού σεναρίου εκτιμάται σε 6 διδακτικές ώρες.

Ένταξη του διδακτικού σεναρίου στο πρόγραμμα σπουδών/προαπαιτούμενες γνώσεις

Το παρόν διδακτικό σενάριο είναι συμβατό με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών της Μουσικής για την Α΄ Γυμνάσιου (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Μουσικής, 2003) και της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο, 2003). Συγκεκριμένα, από την πλευρά της Μουσικής εντάσσεται στο πλαίσιο της διδασκαλίας της ενότητας με τίτλο «Μουσική για... χορό – Η μουσική στα υψίπεδα των Άνδεων» (Δημητρακοπούλου, κ.ά., 2010) και ανταποκρίνεται στο ζητούμενο οι μαθητές/τριες να γνωρίσουν στοιχεία της μουσικής των Ινδιάνων, καθώς και τα μουσικά τους όργανα, μέσα από διαθεματικές-βιωματικές δραστηριότητες.

Από την πλευρά της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας εντάσσεται στο πλαίσιο της ενότητας «Ο άνθρωπος και η φύση - Πόλη – Ύπαιθρος» (Γαργαντούδης κ.ά., 2006) και ανταποκρίνεται στο ζητούμενο οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν τη διάσταση του πολιτισμού των Ινδιάνων με αυτόν των λευκών ως προς τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, αλλά και να προβληματιστούν και να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με την καταστροφή του περιβάλλοντος στις μέρες μας.

Στο διδακτικό σενάριο θα χρησιμοποιηθούν τα λογισμικά Audacity, Word, Power Point και MovieMaker. Κρίνεται σημαντικό οι μαθητές/τριες να είναι εξοικειωμένοι/νες με τις λειτουργίες τους, να μην είναι δηλαδή η πρώτη φορά που εργάζονται σε ένα τέτοιο περιβάλλον.

Σκοποί και στόχοι του διδακτικού σεναρίου

Σκοπός του διδακτικού σεναρίου είναι η ολιστική προσέγγιση του πολιτισμού και της μουσικής των Ινδιάνων, η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, αλλά και η ποικιλότητα καλλιτεχνική έκφραση των μαθητών/τριών.

Οι στόχοι του διδακτικού σεναρίου είναι:

- Η κατανόηση της σχέσης των Ινδιάνων με τη φύση, ως ουσιώδους στοιχείου του πολιτισμού τους.
- Η εξοικείωση με τη μουσική παράδοση των Ινδιάνων και η σύνδεσή της με την καθημερινή τους ζωή.
- Η γνωριμία με τις έννοιες της πολυρρυθμίας και της ετεροφωνίας.
- Η κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων, εμπνευσμένων από αυτά των Ινδιάνων.
- Ο προβληματισμός για το μήνυμα του Ινδιάνου Σιάτλ και για τη σημασία του για τον σύγχρονο κόσμο.

- Η προσέγγιση του πολιτισμού των Ινδιάνων πέρα από στερεότυπες αντιλήψεις.
- Η δημιουργία ενορχήστρωσης σε δοσμένη μελωδία με χρήση στοιχείων πολυρρυθμίας και η εκτέλεσή της.
- Η ηχογράφηση και επεξεργασία της μουσικής εκτέλεσης.
- Η συνεργατική παραγωγή λόγου.
- Η αξιοποίηση ποικίλων λογισμικών για τη δημιουργία οπτικοακουστικών προϊόντων.
- Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.
- Η εξοικείωση των μαθητών/τριών με διαδικασίες αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης.
- Η ανάληψη κεντρικού και ενεργητικού ρόλου στη μαθησιακή διαδικασία από τους/τις μαθητές /τριες με τη διακριτική υποστήριξη του/της εκπαιδευτικού.
- Η διεύρυνση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των μαθητών/τριών και η ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργατικής μάθησης.
- Η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας, στο πλαίσιο της διερευνητικής - βιωματικής μάθησης.

Περιγραφή του διδακτικού σεναρίου

Το διδακτικό σενάριο αναπτύσσεται σε 6 διδακτικές ώρες και περιλαμβάνει τρεις φάσεις.

Η Α' φάση αφιερώνεται στην προετοιμασία των μαθητών/τριών.

Συγκεκριμένα για το μάθημα της Μουσικής διατίθενται 2 διδακτικές ώρες στην τάξη. Κατά την 1η διδακτική ώρα ο/η εκπαιδευτικός εισάγει τους/τις μαθητές/τριες στη μουσική παράδοση των Ινδιάνων. Ακολουθεί αναφορά στα μουσικά τους όργανα με αξιοποίηση της Ψηφιακής Εκπαιδευτικής Πλατφόρμας και των Διαδραστικών Βιβλίων. Ο/Η εκπαιδευτικός αναθέτει στους/στις μαθητές/τριες, ως εργασία κατ' οίκον, την κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων, εμπνευσμένων από αυτά των Ινδιάνων. Κατά τη 2η διδακτική ώρα δίνεται στους/στις μαθητές/τριες το Φύλλο Εργασίας 1 (Μουσικής) και γίνεται ακρόαση του τραγουδιού "Μάνα Γη" από το μουσικό σχήμα Arupimas (<https://www.youtube.com/watch?v=K-bZNMmtdb8>). Οι μαθητές/τριες επισημαίνουν τα χαρακτηριστικά της μουσικής των Ινδιάνων, μελετούν το ρεφραίν και συνεργάζονται για να το εκτελέσουν.

Για το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας διατίθενται επίσης 2 διδακτικές ώρες στην τάξη. Κατά την 1η διδακτική ώρα οι μαθητές/τριες κατανοούν και επεξεργάζονται το κείμενο "Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο" με βάση τα Φύλλα Εργασίας 2, 3 και 4 (Νεοελληνικής Λογοτεχνίας). Συγκεκριμένα, καλούνται να επισημάνουν τη διάσταση μεταξύ του πολιτισμού των Ινδιάνων και αυτού των λευκών όσον αφορά τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, να σχολιάσουν τη στάση των Ινδιάνων προσεγγίζοντας τον πολιτισμό τους πέρα από στερεότυπες αντιλήψεις, αλλά και να προβληματιστούν για το μήνυμα του Ινδιάνου Σιάτλ και για τη σημασία του για τον σύγχρονο κόσμο. Κατά τη 2η διδακτική ώρα οι μαθητές/τριες παρακολουθούν τα βίντεο "Το κορίτσι που άφησε άφωνο τον κόσμο για πέντε λεπτά" (<https://www.youtube.com/watch?v=MW46cu0UM8>) και "Ο εφιάλτης της Περσεφόνης" (<https://www.youtube.com/watch?v=RWJjMJ3g7g>), όπου οι στίχοι του Νίκου Γκάτσου (που ακούγονται μελοποιημένοι από τον Μάνο Χατζηδάκι) συνδυάζονται με αποσπάσματα από την επιστολή του Ινδιάνου Σιάτλ, και επεξεργάζονται τα Φύλλα Εργασίας 5 και 6 (Νεοελληνικής Λογοτεχνίας). Και στις 2 διδακτικές ώρες η διδασκαλία ολοκληρώνεται με συζήτηση στην ολομέλεια, όπου παρουσιάζονται οι απαντήσεις και οι προβληματισμοί των παιδιών.

Η Β' φάση περιλαμβάνει τον χωρισμό των μαθητών/τριών σε ομάδες, την εκπόνηση των δημιουργικών δραστηριοτήτων και την παραγωγή οπτικοακουστικού προϊόντος. Αναπτύσσεται σε 3 διδακτικές ώρες, κατά τις οποίες γίνεται συνδιδασκαλία των μαθημάτων Μουσικής και Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Εργαστήριο Πληροφορικής.

Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε 5 ομάδες των 4-5 μελών, ανάλογα με τις δεξιότητες και τις προτιμήσεις τους («Μουσικοί», «Συγγραφείς», «Ηχολήπτες - Μοντέρ ήχου», «Φωτογράφοι», «Τεχνικοί βίντεο»). Οι ομάδες διαμοιράζονται στους σταθμούς εργασίας. Στη συνέχεια διανέμονται τα Φύλλα Εργασίας (7,8,9,10 και 11), τα οποία καλύπτουν τη στοχοθεσία τόσο του μαθήματος της Μουσικής όσο και του μαθήματος της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Οι εκπαιδευτικοί ενημερώνουν τις ομάδες για την "αποστολή" τους και τους δίνουν τις κατάλληλες διευκρινίσεις.

Η ομάδα 1 («Μουσικοί»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 7, συγκεντρώνει όλα τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα που κατασκευάστηκαν στη φάση Α', τα αξιολογεί και επιλέγει εκείνα που παράγουν πιο σωστό ήχο. Τα μέλη της συνδυάζουν αυτά που επέλεξαν με τα μουσικά όργανα του σχολείου ή/και τα δικά τους, ενορχηστρώνουν εκ νέου, κάνουν πρόβες και εκτελούν το ρεφραίν του τραγουδιού "Μάνα Γη", που διδάχθηκε όλη η τάξη κατά την Α' φάση. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας την επίσημη ηχογράφηση του τραγουδιού ως υπόκρουση, συμμετέχουν εκτελώντας τη δική τους ενορχήστρωση στα ρεφραίν.

Η ομάδα 2 («Συγγραφείς»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 8, αναλαμβάνει να δημιουργήσει ένα αφηγηματικό κείμενο, ποίημα ή σχόλιο, το οποίο θα αποδίδει τη διάθεση και τα συναισθήματα που δημιούργησε στα μέλη της το κείμενο "Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο", όπως και το σχετικό οπτικοακουστικό υλικό. Τα μέλη της ομάδας χρησιμοποιούν τον επεξεργαστή κειμένου Word για τη συνεργατική παραγωγή του κειμένου που ζητείται.

Η ομάδα 3 («Ηχολήπτες - Μοντέρ ήχου»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 9, αρχικά πειραματίζεται κάνοντας με τα κινητά τηλέφωνα ηχογραφήσεις από τις πρόβες της ομάδας 1 («Μουσικοί»), για να προχωρήσει στην τελική ηχογράφηση του τραγουδιού. Στη συνέχεια τα μέλη της επεξεργάζονται αυτή την ηχογράφηση χρησιμοποιώντας το λογισμικό Audacity, με σκοπό να δημιουργήσουν ένα τελικό ηχητικό προϊόν.

Η ομάδα 4 («Φωτογράφοι»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 10, αρχικά φωτογραφίζει όλα τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα και στη συνέχεια αναζητά στο διαδίκτυο εικόνες (ζωγραφικούς πίνακες, φωτογραφίες) που να αποτυπώνουν τον τρόπο ζωής των Ινδιάνων, τη σχέση τους με τη φύση και τον πολιτισμό τους. Με το υλικό αυτό τα μέλη της ομάδας καλούνται να δημιουργήσουν μια παρουσίαση Power Point.

Η ομάδα 5 («Τεχνικοί βίντεο»), με βάση το Φύλλο Εργασίας 11, αρχικά πειραματίζεται με το λογισμικό επεξεργασίας βίντεο MovieMaker (εισαγωγή αρχείων ήχου, κειμένων, φωτογραφιών). Στη συνέχεια συγκεντρώνει τα τελικά παραδοτέα όλων των άλλων ομάδων και προχωρεί στην παραγωγή του τελικού οπτικοακουστικού προϊόντος κατά την 3η διδακτική ώρα, ενώ η διαδικασία αυτή προβάλλεται με τη χρήση του βιντεοπροβολέα, ώστε να την παρακολουθούν όλες οι άλλες ομάδες.

Η Γ' φάση περιλαμβάνει την παρουσίαση του οπτικοακουστικού προϊόντος, καθώς και την αξιολόγηση και αναπτύσσεται σε 1 διδακτική ώρα κατά την οποία γίνεται συνδιδασκαλία στην τάξη. Ακολουθεί διάλογος μεταξύ των μαθητών/τριών, κατά τον οποίο καλούνται να κρίνουν το τελικό αποτέλεσμα και να εκφραστούν όσον αφορά την εμπειρία της εκπόνησής του. Οι

εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν και συντονίζουν τη διάδραση μεταξύ των μελών των ομάδων. Τέλος, το οπτικοακουστικό προϊόν αναρτάται στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Επιστημολογική προσέγγιση και εννοιολογική ανάλυση – θέματα θεωρίας του διδακτικού σεναρίου

Στη σύγχρονη εποχή απαιτούνται νέες μορφές γραμματισμού, ιδίως τέτοιες που σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες: ψηφιακός γραμματισμός, γραμματισμός στην ηλεκτρονική πληροφορία, γραμματισμός στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και γραμματισμός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Burke, 2009).

Οι τεχνολογικές εξελίξεις, ο πολιτισμικός πλουραλισμός και η μουσική ποικιλομορφία συστήνουν τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα. Τα νέα ακουστικά και μουσικά περιβάλλοντα, οι νέες ορίζουσες στη φύση της μουσικής εμπειρίας, αλλά και στις μουσικές διαδικασίες ακρόασης, εκτέλεσης και σύνθεσης μουσικής, ο σύγχρονος τρόπος ζωής που κατακλύζεται από ηχητικές-μουσικές πληροφορίες από μία πληθώρα media, όλα αυτά μας υποχρεώνουν να θέσουμε νέες προτεραιότητες στο μάθημα της Μουσικής. Στον σημερινό κόσμο των multimedia, η στενή έννοια του γραμματισμού δεν προετοιμάζει τους μαθητές να έχουν πρόσβαση ή να αξιολογούν τους μυριάδες τρόπους που προσφέρει η μουσική. Σε αυτό το πλαίσιο, η Παιδαγωγική του Πολυγραμματισμού είναι μία μεθοδολογία που πληροί τα κριτήρια για μία σύγχρονη μουσική εκπαίδευση (Κοκκίδου, 2016).

Παράλληλα, δεδομένου ότι οι Τ.Π.Ε. είναι μέρος του σύγχρονου πολιτισμού, ο ρόλος τους σε ένα σύγχρονο μάθημα λογοτεχνίας είναι πολυδιάστατος. Δεν είναι απλό εργαλείο μάθησης, είναι η θύρα προς τον ψηφιακό κόσμο της εποχής μας, προς την ψηφιακή επικοινωνία η οποία δημιουργεί νέους τύπους «κειμένων», νέες πρακτικές παραγωγής, διάδοσης και πρόσληψης της λογοτεχνίας. Κατά συνέπεια, οι Τ.Π.Ε. θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην ανανέωση όλων των σημείων της διδακτικής διαδικασίας: από το πώς φθάνουν τα λογοτεχνικά κείμενα στα χέρια των μαθητών μέχρι την ενδυνάμωση των πολιτισμικών αποσκευών και του ορίζοντα προσδοκιών τους, και από την ανάπτυξη των τρόπων επικοινωνίας μεταξύ τους και της ομαδικής διαπραγμάτευσης του νοήματος των κειμένων μέχρι την ανάδειξη των πολλών τρόπων που συνοικοδομούν το κειμενικό νόημα και την παραγωγή δικών τους πολυτροπικών κειμένων (Αποστολίδου, 2012).

Χρήση Ηλεκτρονικού Υπολογιστή (Η/Υ), Τ.Π.Ε., καθώς και άλλων μέσων για το διδακτικό σενάριο

Η τεχνολογία μπορεί να προσφέρει ευκαιρίες που προηγουμένως δεν ήταν υπαρκτές, ειδικά σε τομείς που αφορούν τη διαθεματικότητα, την ανάπτυξη κινήτρων, τη δημιουργικότητα, την τόνωση της αυτοεκτίμησης των μαθητών/τριών και την εξατομίκευση του μαθήματος.

Συγκεκριμένα, για την εφαρμογή αυτού του διδακτικού σεναρίου απαιτούνται: Η/Υ και βιντεοπροβολέας ή αίθουσα διδασκαλίας με διαδραστικό πίνακα, ρυθμικά και μελωδικά μουσικά όργανα, Εργαστήριο Πληροφορικής, συσκευές κινητών τηλεφώνων, Φύλλα Εργασίας Μουσικής, Φύλλα Εργασίας Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

Τέλος, ποικίλα οπτικοακουστικά λογισμικά (Audacity, Word, Power Point, MovieMaker) θα χρησιμοποιηθούν από τις ομάδες εργασίας για την εκπόνηση των εργασιών τους.

Πρόβλεψη δυσκολιών στο διδακτικό σενάριο

Κατά την υλοποίηση του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου δεν αναμένεται να προκύψουν ιδιαίτερες δυσκολίες, ωστόσο υπάρχουν κάποια στοιχεία που θα μπορούσαν να τη διευκολύνουν. Καταρχήν, προϋποτίθεται η υιοθέτηση της εναλλακτικής διδασκαλίας από την πλευρά των εκπαιδευτικών, όχι μόνο στην προκειμένη περίπτωση, αλλά και γενικότερα ως συνειδητή επιλογή.

Οι μαθητές/τριες είναι ευέλικτοι/ες και συνήθως υιοθετούν με ενθουσιασμό το καινούριο, ωστόσο κρίνεται σημαντική η εξοικείωσή τους με την ομαδική και συνεργατική εργασία και με το να εμπλέκονται σταθερά σε βιωματικές διαδικασίες μάθησης. Επιπλέον, οι μαθητές/τριες θα πρέπει να είναι εξοικειωμένοι/νες με τις λειτουργίες των λογισμικών Audacity, Word, Power Point και MovieMaker που θα χρησιμοποιηθούν, να μην είναι δηλαδή η πρώτη φορά που εργάζονται σε ένα τέτοιο περιβάλλον.

Με τη συμπαρουσία όλων των ομάδων στον ίδιο χώρο μπορεί να προκληθούν ορισμένα προβλήματα, όπως η φασαρία, που δεν ευνοεί τη μουσική εκτέλεση, τις ηχογραφήσεις και τη συγγραφή κειμένου, ενώ ο πιθανόν χαμηλός φωτισμός μπορεί να εμποδίζει τη φωτογράφιση. Αυτά τα προβλήματα είναι εύκολο να λυθούν με την παράλληλη εργασία των ομάδων, αλλά σε διαφορετικές αίθουσες, όπως το Εργαστήριο Πληροφορικής (συνεργατική παραγωγή λόγου, επεξεργασία ηχογραφήσεων, παραγωγή οπτικοακουστικού προϊόντος), αίθουσα μουσικής ή σχολική τάξη (μουσική εκτέλεση και ηχογράφιση), αυλή του σχολείου (φωτογράφιση).

Υποκείμενη θεωρία μάθησης

Ο σχεδιασμός του διδακτικού σεναρίου στηρίζεται στις γνωστικές θεωρίες του κονστρουκτιβισμού (εποικοδομισμού) και της κοινωνικής μάθησης, ώστε να δίνεται στους/στις μαθητές/τριες η ευκαιρία να οικοδομήσουν οι ίδιοι/ες τη νέα γνώση σταδιακά και συνεργαζόμενοι/ες με τα μέλη της ομάδας τους (Μουρατίδου & Πατιώ, 2016). Πιο συγκεκριμένα:

- Η νέα γνώση θεμελιώνεται σε βιώματα και εμπειρίες των μαθητών/τριών (Βιωματική προσέγγιση).
- Η κριτική σκέψη και η δημιουργικότητα των μαθητών/τριών καλλιεργείται μέσω της συμμετοχής τους σε δραστηριότητες που έχουν νόημα γι' αυτούς/ές, τους/τις αφορούν και τους/τις ενδιαφέρουν (Νοηματοδοτημένη διδασκαλία).
- Οι μαθητές/τριες μαθαίνουν να συνεργάζονται στο πλαίσιο ομάδων και να δημιουργούν ένα συλλογικό προϊόν μέσα από γόνιμη ανταλλαγή εμπειριών, απόψεων και ιδεών (Ομαδοσυνεργατική μάθηση) (Whipple, 1987).
- Η διαφοροποίηση και η εξατομίκευση, την οποία επιτρέπει η ανάληψη διακριτών ρόλων στην ομάδα από τους/τις μαθητές/τριες, οδηγεί στην ανάδειξη και αξιοποίηση των ιδιαίτερων ικανοτήτων, δεξιοτήτων και κλίσεων κάθε μαθητή/τριας (Διαφοροποιημένη διδασκαλία) (Tomlinsonetal, 2003).
- Ο/Η εκπαιδευτικός καθοδηγεί διακριτικά τους/τις μαθητές/τριες, ενθαρρύνοντας την αυτενέργειά τους προς την κατεύθυνση της επίτευξης των διδακτικών στόχων (Φθίνουσα καθοδήγηση).

Στο πλαίσιο της επίτευξης των στόχων του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου οι νέες τεχνολογίες παίζουν ουσιαστικό ρόλο ως μέσα πρακτικής γραμματισμού. Η τεχνολογία μπορεί να δημιουργήσει μια ισορροπία ανάμεσα στη «νέα προφορικότητα» και στην κλασική «εγγραμματοσύνη» (ΥΠΓΒΜΘ, 2011). Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών γίνεται μέσα από παιδαγωγικές προσεγγίσεις που προάγουν την κριτική, αναλυτική και δημιουργική σκέψη, τη συνεργατική μάθηση, την αυτενέργεια, τη λήψη πρωτοβουλιών, την εξερεύνηση και τον

πειραματισμό (Γεωργάκη, 2003). Παράλληλα, βέβαια, με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, οι μαθητές/τριες καλούνται να υιοθετήσουν μια κριτική οπτική και στάση απέναντί τους στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού.

Τέλος, το σενάριο εμπνέεται από την πεποίθηση ότι η διαθεματική και διεπιστημονική διδακτική προσέγγιση επιτρέπει την υπέρβαση των διαχωριστικών ορίων μεταξύ των διαφορετικών επιστημονικών κλάδων, ώστε να επιτευχθούν μορφές συνεργασίας και σύμπραξης μεταξύ των διδασκόμενων μαθημάτων με σκοπό την ενιαία προσέγγιση μιας θεματικής ενότητας από όλες τις δυνατές πλευρές (ΔΕΠΠΣ, 2003). Η διασύνδεση του μαθήματος της Μουσικής με το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας πραγματώνεται στο πλαίσιο ενός κοινού σχεδίου μαθήματος, όπου το κάθε γνωστικό αντικείμενο θέτει και καλλιεργεί σημαντικούς γνωστικούς στόχους και δεξιότητες (Ματσαγγούρας, 2003).

Οργάνωση της τάξης – εφικτότητα σχεδίασης

Οι μαθητές/τριες εργάζονται κατά τη διάρκεια της εκπόνησης των δραστηριοτήτων σε ομάδες των 4-5 ατόμων. Η οργάνωση αυτή ευνοεί την αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών/τριών, οι οποίοι/ες αντιμετωπίζουν την υλοποίηση των δραστηριοτήτων ως μια κοινή προσπάθεια και όχι ως ατομική δράση.

Οι εκπαιδευτικοί:

- Συντονίζουν διακριτικά τη μαθησιακή διαδικασία ως βοηθοί και συμπαραστάτες/τριες των παιδιών (υποστηρικτικός - καθοδηγητικός ρόλος).
- Προσφέρουν κίνητρα μάθησης στους μαθητές/τριες, ενεργοποιούν τις υπάρχουσες γνώσεις τους και κινητοποιούν τη δημιουργικότητά τους (εμψυχωτικός ρόλος).
- Επεξηγούν με σαφήνεια, ανατροφοδοτούν και καθοδηγούν στην ανακαλυπτική πορεία της μάθησης, όταν αυτό ζητηθεί και όταν αντιληφθούν ότι οι μαθητές/τριες αποπροσανατολίζονται από τον στόχο.
- Ενθαρρύνουν τη διάδραση μεταξύ των μελών των ομάδων και την αυτενέργεια των μαθητών/τριών στο σύνολό τους.

Όσον αφορά την υλικοτεχνική υποδομή που απαιτείται για την υλοποίηση του συγκεκριμένου διδακτικού σεναρίου, τα λογισμικά Word, Power Point και MovieMaker βρίσκονται εγκατεστημένα στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές των σχολείων ως μέρος της οικογένειας προγραμμάτων και υπηρεσιών Windows της Microsoft. Το πρόγραμμα Audacity κυκλοφορεί σαν ελεύθερο λογισμικό, είναι ανεξάρτητο πλατφόρμας και είναι διαθέσιμο για Windows.

Το σενάριο αναμένεται να κινήσει το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών, ανεξάρτητα από τις μαθησιακές τους επιδόσεις. Αναφορικά με τη χρήση των λογισμικών Audacity, Word, Power Point και MovieMaker, θεωρείται σημαντικό οι μαθητές/τριες να είναι εξοικειωμένοι/νες με τις λειτουργίες τους, να μην είναι δηλαδή η πρώτη φορά που εργάζονται σε ένα τέτοιο περιβάλλον.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας, καθώς αποσκοπεί τόσο στην ανατροφοδότηση της μάθησης και της διδασκαλίας (Διαμορφωτική αξιολόγηση), όσο και στη διαπίστωση της επίτευξης ή μη των επιδιωκόμενων στόχων (Τελική αξιολόγηση). Σ' αυτό το πλαίσιο, η αξιολόγηση των μαθητών/τριών στηρίζεται στην παρατήρηση της μαθησιακής τους πορείας από τους/τις εκπαιδευτικούς (ΥΠΓΒΜΘ, 2011) και γίνεται με κριτήρια:

- τη φαντασία και τη συνθετική σκέψη,
- τον τρόπο συνεργασίας και επικοινωνίας των μελών της ομάδας (ομαδοσυνεργατικές δεξιότητες και στάσεις που διαμορφώθηκαν και αναπτύχθηκαν),
- την ανταπόκριση στους αρχικούς στόχους,
- την αρτιότητα του τελικού προϊόντος.

Οι εκπαιδευτικοί αξιολογούν τη λειτουργικότητα του διδακτικού σεναρίου και τα στάδια της μαθησιακής διαδικασίας με βάση την παρατήρηση καθ' όλη τη διάρκεια της υλοποίησής του (προκειμένου να προβούν, αν κριθεί απαραίτητο, σε τροποποιήσεις όσον αφορά τον χρονισμό, τη διαχείριση των μαθητών/τριών ή και πιθανών δυσκολιών που ενδεχομένως να προκύψουν κατά την εφαρμογή του σεναρίου στην τάξη), αλλά και με βάση τις απαντήσεις των μαθητών/τριών σε ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο (Πίνακας 1).

Ερώτηση	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Πόσο ενδιαφέρουσες σου φάνηκαν οι δραστηριότητες;					
Πόσο δύσκολες σου φάνηκαν;					
Πόσο θεωρείς ότι σε βοήθησαν να κατανοήσεις τον πολιτισμό των Ινδιάνων και τη σχέση τους με τη φύση;					
Πόσο θεωρείς ότι σε βοήθησαν να κατανοήσεις τις έννοιες της πολυρρυθμίας και της ετεροφωνίας;					
Πόσο σε δυσκόλεψε η χρήση νέων τεχνολογιών για την εκπόνηση των δραστηριοτήτων;					
Πόσο σε δυσκόλεψε η συνεργασία στο πλαίσιο της ομάδας σου;					

Πίνακας 1. Ερωτηματολόγιο αξιολόγησης

Προτάσεις για περαιτέρω δραστηριότητες – προτεινόμενες εργασίες

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο ενός προγράμματος ή ενός σχεδίου έρευνας (project) περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, με στόχο την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και την καλλιέργεια της οικολογικής συνείδησης των μαθητών/τριών.

Παράλληλα, το τελικό οπτικοακουστικό προϊόν θα μπορούσε να υποβληθεί σε μαθητικό καλλιτεχνικό διαγωνισμό με σχετικό θέμα.

Χρήση εξωτερικών πηγών

Burke, A. (2009). *Checkmarks on the screen: Questions of assessment and new literacies in the digital age*. In A. Burke & R. Hammett (Eds.), *Assessing new literacies: Perspectives from the classroom* (pp. 35-54). New York: Peter Lang Publishing.

Tomlinson, C. A., Brighton, C., Hertberg, H., Callahan, C. M., Moon, T. R., Brimijoin, K., Conover, L. A., & Reynolds, T. (2003). *Differentiating instruction in response to student readiness, interest and learning profile in academically diverse classrooms: A review of literature*. *Journal for the Education of the Gifted*, 27 (2/3), 119-145.

Whipple, W. R. (1987). *Collaborative Learning: Recognizing It When We See It*. *Bulletin of the American Association of Higher Education*, 40 (2), 3-7.

Αποστολίδου, Β. (2012). *Η λογοτεχνία στα νέα περιβάλλοντα των ΤΠΕ: κυβερνολογοτεχνία και e-books, ψηφιακές κοινότητες αναγνωστών, δημιουργική γραφή και αφήγηση στον ψηφιακό κόσμο*. Ανακτήθηκε 16-6-2017, από http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_apostolidou.pdf.

Γαραντούδης, Ε., Χατζηδημητρίου, Σ., Μέντη, Θ. (2006). *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.

Γεωργάκη, Α. (2003). *Μουσική με διαδραστικά μέσα (interactivemusic): Εργαλεία, τεχνολογικές και αισθητικές προεκτάσεις Μουσικολογία (16)*. Αθήνα: Εξάντας.

ΔΕΠΠΣ (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - ΥΠΕΠΘ.

ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Μουσικής, 2003. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Μουσικής*. Ανακτήθηκε 16-6-2017, από

http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/13deppsaps_Mousikis.pdf

ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο, 2003. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο*. Ανακτήθηκε 16-6-2017, από

http://www.pischools.gr/download/programs/depps/4deppsaps_Logotexnias_Gymnasiou.pdf
http://www.pischools.gr/download/programs/depps/4deppsaps_Logotexnias_Gymnasiou.pdf

Δημητρακοπούλου, Μ., Τζένου, Μ., Ανδρούτσος, Π. (2010). *Μουσική Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.

Κοκκίδου, Μ. (2016). *Μουσικοί Γραμματισμοί στον Απόηχο του Μεταμοντερνισμού: από την άγνοια στη συνείδηση. Στο Μαίη Κοκκίδου & Ζωή Διονυσίου (Επιμ.), 7^ο Συνέδριο της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση, "Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης", 27-29 Νοεμβρίου 2015 (σσ. 3-36). Θεσσαλονίκη. ISBN: 978-960-89847-6-9*

Μουρατίδου, Ε. & Πατιώ, Μ. (2016). *Όψεις της Ελλάδας – Από το πολυτροπικό κείμενο στο διαφημιστικό τζινγκλ (jingle). Στο Φ. Γούσιας (Επιμ.), 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο "Νέος Παιδαγωγός", 16 & 17 Απριλίου 2016 (σσ. 2351-2361). Αθήνα. ISBN: 978-618-82301-0-1*

Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση (Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας)*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

ΥΠΓΒΜΘ, (2011). Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής στο Γυμνάσιο. (Ανακτήθηκε στις 15/06/2017 από τη διεύθυνση: <http://ebooks.edu.gr/info/newps/Τέχνες - Πολιτισμός - πρόταση α΄/Μουσική - Δημοτικό-Γυμνάσιο.pdf>).

Ηλεκτρονικές πηγές

Audacity (<http://www.audacityteam.org/>).

Google forms (<https://www.google.com/forms/about/>)

Ο ιστοχώρος του ΥΕΠΘ (<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B113/561/3672,15954/>).

Ψηφιακή

Εκπαιδευτική Πλατφόρμα και Διαδραστικά Βιβλία (<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-B113/561/3672,15954/>).

Φύλλα Εργασίας

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

1. Αφού ακούσετε την εισαγωγή του τραγουδιού “Μάνα Γη” από το μουσικό σχήμα Αριγίμας, να επισημάνετε τα χαρακτηριστικά της μουσικής των Ινδιάνων, όπως τα διδαχθήκατε κατά την 1η διδακτική ώρα.

2. Ακούστε όλο το τραγούδι “Μάνα Γη” και τραγουδήστε το ρεφραίν:

Μάνα Γη (Ινδιάνικο ποίημα)

Μά - να Γη, Μά - να Γη, Ου - ρα - νέ, Πα - τέ - ρα Ου - ρα -
 νέ, τα παι - δία σας εί - μα - στε

3. Χωριστείτε σε 3 ομάδες και συνεργαστείτε για να εκτελέσετε ομαδικά το παραπάνω ρεφραίν ως εξής:

- Ομάδα Α (μελωδικά μουσικά όργανα) – εκτέλεση του ρεφραίν με χρήση μελωδικών μουσικών οργάνων της τάξης.
- Ομάδα Β (ρυθμικά μουσικά όργανα) – συνοδεία του ρεφραίν με χρήση ρυθμικών μουσικών οργάνων της τάξης με τα παρακάτω ρυθμικά σχήματα (πολυρρυθμία).

- Ομάδα Γ (τραγούδι) – εκτέλεση του ρεφραϊν φωνητικά.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

1. Πώς αντιλαμβάνονται οι Ινδιάνοι τη σχέση τους με τη φύση;
2. Ποιο είναι τελικά το «παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο» του τίτλου;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

1. Πώς βλέπουν οι Ινδιάνοι τη στάση των λευκών απέναντι στη φύση;
Εισακούστηκαν από τους λευκούς οι συστάσεις του Ινδιάνου Σιάτλ; Επαληθεύτηκαν οι προβλέψεις του στην εποχή μας;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4

1. Να σχολιάσετε τη στάση του Ινδιάνου Σιάτλ απέναντι στο αίτημα των λευκών να αγοράσουν τη γη του λαού του. Ποια στερεότυπη αντίληψη καταρρίπτει το κείμενο;
2. Τι πιστεύετε ότι αποφάσισαν τελικά οι Ινδιάνοι για τη γη τους; Ποια σημεία του κειμένου μάς προϊδεάζουν για την απόφασή τους;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 5

Το κορίτσι του βίντεο μίλησε στην παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, που έγινε στο Ρίο ντε Τζανέιρο τον Ιούνιο του 1992.

- Ποια προβλήματα του σύγχρονου κόσμου έθιξε στην ομιλία της; Σε ποιους απευθυνόταν και ποιος ήταν ο σκοπός της;
- Ποιες ήταν οι αντιδράσεις των παρισταμένων; Πώς πιστεύετε ότι ένωσαν;
- Ποια κοινά στοιχεία εντοπίζετε μεταξύ της ομιλίας του κοριτσιού και της επιστολής του Ινδιάνου Σιάτλ;
- 25 χρόνια μετά, έχει αλλάξει η κατάσταση που παρουσίασε το κορίτσι;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 6

Στο βίντεο οι στίχοι του Νίκου Γκάτσου (που ακούγονται μελοποιημένοι από τον Μάνο Χατζηδάκι) συνδυάζονται με αποσπάσματα από την επιστολή του Ινδιάνου Σιάτλ.

- Να καταγράψετε εικόνες του βίντεο που σχετίζονται με την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος.
- Ποια σχήματα λόγου κυριαρχούν στο ποίημα του Νίκου Γκάτσου;
- Ποια κοινά στοιχεία εντοπίζετε μεταξύ του ποιήματος του Νίκου Γκάτσου και της επιστολής του Ινδιάνου Σιάτλ;

- Ποιος ήταν, κατά τη γνώμη σας, ο στόχος του δημιουργού του βίντεο και κατά πόσο τον έχει πετύχει;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 7

1. Να συγκεντρώσετε όλα τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα που κατασκευάστηκαν στη φάση Α', να τα αξιολογήσετε και να επιλέξετε εκείνα που παράγουν πιο σωστό ήχο.
2. Να συνεργαστείτε μεταξύ σας για:
  - να συνδυάσετε αυτά που επιλέξατε με τα μουσικά όργανα του σχολείου ή/και τα δικά σας,
  - να ενορχηστρώσετε εκ νέου το ρεφραίν του τραγουδιού "Μάνα Γη", που διδάχθηκε όλη η τάξη κατά την Α' φάση,
  - να το εκτελέσετε.
3. Να συνεργαστείτε με την Ομάδα 3 («Ηχολήπτες - Μοντέρ ήχου»), οι οποίοι/ες, χρησιμοποιώντας την επίσημη ηχογράφιση του τραγουδιού ως υπόκρουση, θα ηχογραφήσουν την εκτέλεσή σας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 8

Να αποδώσετε τη διάθεση και τα συναισθήματα που σας δημιουργεί το κείμενο «Ένα παλιό μήνυμα για το σύγχρονο κόσμο» με ένα αφήγημα ή ποίημα. Σε κάθε περίπτωση, να δώσετε τον κατάλληλο τίτλο.

Εναλλακτικά, αφού μελετήσετε τα παρακάτω σχόλια που δημοσιεύτηκαν σε blogs (ιστολόγια) για το κείμενο, να γράψετε το δικό σας σχόλιο, υιοθετώντας το κατάλληλο ύφος.

- Μνημειώδης επιστολή! Μας επαναφέρει στα ανθρώπινα μέτρα και παραμένει πάντα επίκαιρη. Ένα μήνυμα τόσο παλιό, και όμως τόσο προφητικό για την κατάντια του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού...
- Πολύ όμορφο απόσπασμα... Και στα western μάς παρουσίαζαν τους «κακούς Ινδιάνους» που έκαναν συλλογή από σκαλps! Ένας πολιτισμός από τον οποίο θα είχαμε πολλά να διδαχτούμε. Είχαν και πολύ ωραία ονόματα...

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 9

1. Να αναζητήσετε στο youtube την επίσημη ηχογράφιση του τραγουδιού "Μάνα Γη" από το μουσικό σχήμα Aruḡimas.
2. Να συνεργαστείτε με την ομάδα 1 («Μουσικοί») και, χρησιμοποιώντας τις συσκευές κινητών τηλεφώνων σας, να κάνετε δοκιμαστικές ηχογραφήσεις από τις μουσικές πρόβες τους.
3. Να ηχογραφήσετε την τελική εκτέλεσή τους.
4. Να επεξεργαστείτε την ηχογράφιση της ομάδας 1 και την επίσημη ηχογράφιση του τραγουδιού "Μάνα Γη" από το μουσικό σχήμα Aruḡimas, χρησιμοποιώντας το λογισμικό Audacity, για να δημιουργήσετε ένα τελικό ηχητικό προϊόν.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 10

1. Να φωτογραφίσετε τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα που κατασκευάστηκαν στη φάση Α'.
2. Να αναζητήσετε στο διαδίκτυο εικόνες (ζωγραφικούς πίνακες, φωτογραφίες) που να αποτυπώνουν τον τρόπο ζωής των Ινδιάνων, τη σχέση τους με τη φύση και τον πολιτισμό τους. Μετά από αξιολόγηση του υλικού που συγκεντρώσατε, να επιλέξετε το κατάλληλο για να δημιουργήσετε μια παρουσίαση (Power Point).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 11

1. Να πειραματιστείτε με το λογισμικό επεξεργασίας βίντεο MovieMaker (εισαγωγή αρχείων ήχου, κειμένων, φωτογραφιών).

2. Να συγκεντρώσετε όλα τα ψηφιακά τελικά παραδοτέα των ομάδων (τραγούδι, αφηγηματικό κείμενο, ποίημα ή σχόλιο, φωτογραφίες) και να προχωρήσετε στην παραγωγή του τελικού οπτικοακουστικού προϊόντος. Η διαδικασία αυτή να προβάλλεται με τη χρήση του βιντεοπροβολέα, ώστε να την παρακολουθούν όλες οι άλλες ομάδες.